

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedkyně JUDr. Marie Žiškové a soudců JUDr. Lenky Kaniové, JUDr. Josefa Baxy, JUDr. Barbary Pořízkové a JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobců: **a) E. U., b) nezl. M. D., c) nezl. A. D.**, nezletilí žalobci zastoupeni žalobkyní ad a) jakožto zákonnou zástupkyní, všichni zastoupeni Mgr. Bohdanou Novákovou, advokátkou se sídlem Praha 4, Pod Terebkou 12, proti žalovanému **Ministerstvu vnitra**, se sídlem Praha 7, Nad Štolou 3, o žalobě proti rozhodnutí žalovaného ze dne 14. 6. 2005, č. j. OAM-3181/VL-10-ZA04-2004, v řízení o kasační stížnosti žalobců proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 3. 1. 2006, č. j. 36 Az 89/2005 – 34,

t a k t o :

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 3. 1. 2006, č. j. 36 Az 89/2005 – 34, **se z r u š u j e** a věc **se v r a c í** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Rozhodnutím ze dne 14. 6. 2005, č. j. OAM-3181/VL-10-ZA04-2004, žalovaný neudělil žalobcům azyl podle § 12, § 13 odst. 1, 2 a § 14 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon o azylu). Současně rozhodl tak, že se na žalobce nevztahuje překážka vycestování ve smyslu § 91 zákona o azylu.

Proti tomuto rozhodnutí žalobci podali česky psanou žalobu ze dne 29. 6. 2005, v níž citovali řadu ustanovení zákona č. 71/1967 Sb., o správním řízení, účinného do 31. 12. 2005 (dále jen správní řád), která správní orgán v řízení porušil a dodali, že další důvody uvedou po seznámení se s obsahem spisového materiálu. Navrhli, aby soud rozhodnutí žalovaného zrušil a věc vrátil žalovanému k dalšímu řízení. Současně požádali o ustanovení zástupce a tlumočníka.

Přípisem ze dne 26. 8. 2005 (č. l. 11) krajský soud žalobce vyzval k prokázání majetkových a osobních poměrů ve lhůtě patnácti dnů. Tato výzva byla žalobcům doručena

fikcí dne 5. 9. 2005 a protože na ni nereagovali, krajský soud jejich návrh na ustanovení zástupce zamítl usnesením ze dne 16. 9. 2005 (č. 1. 15).

Následně soud usnesením ze dne 26. 9. 2005 (č. 1. 16) žalobce vyzval, aby ve lhůtě patnácti dnů od doručení usnesení doplnili a upřesnili svou žalobu o označení výroků, které napadají, a o označení žalobních bodů, aby bylo zřejmé, z jakých skutkových důvodů považují napadené výroky rozhodnutí za nezákonné nebo nicotné.

Podáním ze dne 15. 11. 2005 žalobci požádali, aby soudní jednání proběhlo v jejich přítomnosti, aby se mohli seznámit s obsahem spisového materiálu, a opětovně o ustanovení advokáta a tlumočnicka do kyrgyzského jazyka, neboť neznají české zákony a špatně mluví česky.

Přípisem ze dne 19. 12. 2005 (č. 1. 29) krajský soud žalobce vyzval k prokázání majetkových a osobních poměrů a ke sdělení výše příjmu, z něhož platí nájem bytu a ostatní osobní potřeby. K této výzvě žalobkyně E. U. zaslala soudu vyplněný formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“, v němž uvedla, že pečuje o dvě nezletilé děti, má nepříznivý zdravotní stav, v České republice má bratra, který jim poskytuje pomoc.

Usnesením ze dne 3. 1. 2006 (č. 1. 34) krajský soud návrh žalobců na ustanovení zástupce pro řízení o žalobě zamítl. Uvedl, že žalobci sice soudu zaslali vyplněný formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech“, ke svým tvrzením však nepředložili žádné listinné důkazy. Protože žalobci dostatečně neprokázali, že jsou u nich dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a tedy pro ustanovení zástupce, soud jejich návrh zamítl.

V česky sepsané včasné kasační stížnosti proti tomuto usnesení žalobkyně E. U. i jménem nezletilých žalobců (dále též stěžovatelé) poukázala na svoji špatnou znalost českého jazyka, kvůli které si nemohla prostudovat změny zákona o azylu. Dále uvedla, že k formuláři nemohla připojit žádné listiny, neboť bratr byl na služební cestě a ona potřebuje operaci, kterou pojišťovna nehradí. Nemá žádnou práci, nemá totiž právo být zaměstnána. Materiály ohledně žaloby posílala advokátovi poštou, nedostala však odpověď. Nezbyvá jí než čekat na veškerou pomoc od státu. Navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení krajského soudu zrušil a následně byl ustanoven advokát a tlumočnick do rodného jazyka.

Žalovaný se ke kasační stížnosti nevyjádřil.

Po konstatování přípustnosti kasační stížnosti se Nejvyšší správní soud ve smyslu § 104a s. ř. s. zabýval otázkou, zda kasační stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatelů. Pokud by tomu tak nebylo, musela by být podle tohoto ustanovení odmítnuta jako nepřijatelná.

K podrobnějšímu vymezení institutu přijatelnosti kasační stížnosti ve věcech azylu (mezinárodní ochrany) lze pro stručnost odkázat např. na usnesení Nejvyššího správního soudu publikované pod č. 933/2006 Sb. NSS. Podle tohoto usnesení se o případ přijatelnosti kasační stížnosti může jednat mj. tehdy, pokud by bylo v napadeném rozhodnutí krajského soudu shledáno zásadní pochybení, které mohlo mít dopad do právního postavení stěžovatele; příkladem toho může být např. hrubé pochybení krajského soudu v jednotlivém případě při výkladu hmotného či procesního práva. Nejvyšší správní soud z níže uvedených důvodů

shledal, že se o tento případ jedná v souzené věci, a proto dospěl k závěru, že kasační stížnost je přijatelná a je tedy zapotřebí se jí meritorně zabývat.

V posuzované věci vzešla z obsahu kasační stížnosti, v níž bylo poukázáno též na neznalost českého jazyka, otázka, zda se krajský soud dopustil hrubého porušení procesních práv žalobců tím, že jim neustanovil tlumočníka a v průběhu řízení s nimi komunikoval výhradně v českém jazyce.

Podle čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má právo na tlumočníka. Smyslem tohoto ustanovení je zajistit, aby účastník řízení, který neovládá jazyk, v němž řízení probíhá, nebyl znevýhodněn a mohl se soudem komunikovat v jazyce, kterému rozumí a kterým hovoří.

Soudní řád správní neobsahuje konkrétní ustanovení o právu jednat před soudem ve své mateřštině. Z § 18 o. s. ř. (jenž se na základě § 64 s. ř. s. aplikuje i ve správním soudnictví) se pak zejména podává, že účastníci mají v občanském soudním řízení rovné postavení, mají právo jednat před soudem ve své mateřštině a soud je povinen zajistit jim stejné možnosti k uplatnění jejich práv (odst. 1); a že účastníku, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, soud ustanoví tlumočníka, jakmile vyjde taková potřeba v řízení najevo (odst. 2).

Je patrné, že k tomu, aby soud ustanovil tlumočníka, nestačí pouze zjištění, že jde o účastníka, jehož mateřštinou je jiný než český jazyk, ale současně musí být splněna i další podmínka, tedy to, že taková potřeba musí vyjít v řízení najevo. Posouzení této skutečnosti je pak v každé věci přísně individuální.

Nejvyšší správní soud na tomto místě předesílá, že soudní judikatura v otázce výkladu výše citovaného ustanovení Listiny a § 18 o. s. ř. není zcela jednotná, což se do určité míry týká i rozhodovací činnosti Nejvyššího správního soudu a Ústavního soudu. Na jedné straně tedy Nejvyšší správní soud například ve svém rozhodnutí ze dne 21. 7. 2005, č. j. 6 Azs 380/2004 - 29 (www.nssoud.cz), mimo jiné konstatoval, že „*povinnost soudu ustanovit tlumočníka vzniká soudu pouze tehdy, pokud by účastník řízení pro jazykovou bariéru nemohl účinně obhajovat svá práva v řízení před soudem. Potřeba tlumočníka musí být zcela zjevná a musí z řízení vyplynout sama, soud tedy aktivně nezjišťuje, zda jsou naplněny podmínky stanovené v § 18 odst. 2 o. s. ř.*“. Na druhou stranu již ovšem Nejvyšší správní soud vyslovil například ve svém rozsudku publikovaném pod č. 59/2004 Sb. NSS, právní názor, že cizinci v řízení o azylu musí být o právu vyjádřit se k možnosti rozhodnout o věci samé bez jednání (§ 51 s. ř. s.) poučeni v jazyce, jemuž rozumí. Na zřejmý rozpor ve své rozhodovací činnosti v tomto směru pak přímo reagoval Ústavní soud, když ve svém stanovisku ze dne 25. 10. 2005, sp. zn. Pl. ÚS-st 20/05 (www.judikatura.cz), mimo jiné konstatoval, že „*Základní právo garantované čl. 37 odst. 4 Listiny základních práv a svobod nedopadá na písemný styk soudu s účastníky řízení a naopak. To nevyklučuje, aby zákonná úprava poskytla vyšší standard.*“

Shora citované právní názory vyslovené Nejvyšším správním soudem a Ústavním soudem je pochopitelně nutno aplikovat s přihlédnutím ke konkrétním okolnostem každé věci (srov. v této souvislosti zejména rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 1. 2005, č. j. 7 Azs 270/2004 - 35, www.nssoud.cz).

V posuzovaném případě z obsahu soudního spisu vyplynulo, že stěžovatelka E. U. kyrgyzské státní příslušnosti činila (i jménem nezletilých žalobců) všechna podání soudu v českém jazyce, to však ve formě známé již kasačnímu soudu z jeho úřední činnosti a objevující se v obměněné podobě (kdy rozdílné jsou pouze základní identifikační údaje - osobní data žalobce a označení napadeného rozhodnutí žalovaného) v celé řadě případů ve věcech azylu (nyní mezinárodní ochrany). Z této skutečnosti tedy nelze s dostatečnou jistotou usuzovat na míru její znalosti českého jazyka. V této otázce naopak bylo určující, že stěžovatelé již v žalobě vedle žádosti o ustanovení zástupce požádali i o ustanovení tlumočníka. Zatímco však v prvním případě soud žalobcům zaslal k vyplnění formulář „Potvrzení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce“, na druhou žádost nijak nezareagoval. Ve svém podání ze dne 15. 11. 2005 (č. l. 27), kterým reagovala na poučení soudu dle § 8 s. ř. s., pak žalobkyně E. U. žádost o ustanovení tlumočníka zopakovala. Soud však přesto setrval na svém dosavadním postupu a i poté žalobcům k jejich žádosti o ustanovení zástupce zaslal k vyplnění již výše zmiňovaný formulář spolu s výzvou k bližšímu rozvedení jejich finanční situace v českém jazyce (č. l. 29). Následně pak napadeným usnesením ze dne 3. 1. 2006 (č. l. 34) jejich žádost o ustanovení zástupce pro řízení o žalobě zamítl.

Z uvedeného je zřejmé, že stěžovatelé již v průběhu řízení o žalobě adresovali krajskému soudu písemnosti, v nichž mimo jiné poukazovali na jejich špatnou znalost českého jazyka a žádali o ustanovení tlumočníka. Za této situace, kdy jazykové rozdíly mohly být na újmu výkonu procesních práv stěžovatelů, měl krajský soud ustanovit tlumočníka a při zjišťování jejich osobních a finančních poměrů se stěžovateli komunikovat v jejich mateřštině, resp. se souhlasem účastníků v jiném vhodném jazyce, jež ovládají (srov. rozsudek zdejšího soudu ze dne 23. 3. 2005, č. j. 4 Azs 307/2004 - 63, www.nssoud.cz).

K tomu nutno dodat, že ač by se mohla účastníková znalost českého jazyka soudu jevit (např. z obsahu jeho podání) dostatečnou, přece jen je to účastník řízení sám, kdo může nejlépe posoudit, zdali je schopen se plnohodnotně účastnit řízení vedeného v českém jazyce a alespoň po stránce jazykové porozumět úkonům soudu či dalšího účastníka řízení.

Ostatně, dle kopie napadeného rozhodnutí žalovaného, založené v soudním spisu byly i pohovory k žádosti o udělení azylu ve dnech 1. 12. 2004, 28. 12. 2004 a 14. 4. 2005 provedeny v ruském jazyce za přítomnosti kvalifikovaného tlumočníka. Ačkoli by tato skutečnost sama o sobě nevyvolávala potřebu ustanovit stěžovatelům tlumočníka i pro řízení před soudem (srov. č. 686/2005 Sb. NSS), mohla soudu sloužit jako určitý indikátor jejich znalosti českého jazyka.

V dané věci má tedy kasační soud za to, že potřeba ustanovit stěžovatelům tlumočníka vyšla v řízení najevo, když o ustanovení tlumočníka výslovně požádali.

Za těchto okolností krajský soud pochybil, pokud v dané věci tlumočníka neustanovil a nevyzval žalobce k prokázání majetkových a osobních poměrů v jejich mateřském jazyce. Žalobcům tak nejen znemožnil uplatnění zákonného práva na tlumočníka, ale zároveň tím neodůvodněně ztížil realizaci jejich práva na ustanovení zástupce (§ 35 odst. 8 s. ř. s.) pro řízení o žalobě. V konečném důsledku tak mohlo být žalobcům znesnadněno i uplatnění ústavním pořádkem zaručeného práva na právní pomoc a též práva na přístup k soudu. To se pak v konečném důsledku mohlo negativně projevit i v jejich materiální sféře.

Již jen nad rámec výše uvedeného poukazuje kasační soud k obsahu práva na tlumočníka na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva k čl. 6 odst. 3 písm. e) Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, tedy v trestních věcech [viz rozsudek ve věci Luedicke, Belkacem a Koç proti Německu (in V. Berger: Judikatura Evropského soudu pro lidská práva; 1. české vydání, IFEC, 2003, str. 326-329), podle kterého se záruka uvedeného článku Úmluvy neomezuje na tlumočení při soudním jednání, ale vztahuje se na překlad či tlumočení všech úkonů řízení zahájeného proti obviněnému, kterým potřebuje rozumět k tomu, aby se mu dostalo spravedlivého procesu].

Z uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a proto usnesení krajského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení (§ 110 odst. 1 s. ř. s.), v němž, vázán právním názorem vysloveným v tomto rozsudku (§ 110 odst. 3 s. ř. s.), ustanoví tlumočníka a umožní žalobcům plné uplatnění jejich procesních práv, a rozhodne i o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 2 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 25. července 2007

JUDr. Marie Žišková
předsedkyně senátu